

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I. Teoretyczne problemy etniczne	11
1. Polityka etniczna jako przedmiot badań	11
2. Etniczność a państwo	17
2.1. Nacjonalizm etniczny versus nacjonalizm obywatelski	17
2.2. Mniejszościowe grupy etniczne	18
2.3. Mniejszości narodowe w warunkach demokratycznych – podstawowe koncepcje mniejszości narodowych i etnicznych	20
2.4. Zasada równości a zasada niedyskryminacji etnicznych grup mniejszościowych	24
2.5. Konfliktogenność relacji międzyetnicznych	28
2.6. Etniczność a terytorium	31
3. Procesy etnopolityczne	36
3.1. Polityzacja etniczności	36
3.2. Mobilizacja etnokulturowa i etnopolityczna grup	37
3.3. Etnizacja państwa	39
Rozdział II. Kompozycja narodowościowa Litwy	
1. Struktura etniczno-konfesyjna współczesnej Litwy	41
1.2. Mozaika etniczna Litwy	41
2.2. Struktura wyznaniowa współczesnej Litwy	44
2. Typologizacja grup etnicznych na Litwie w kontekście ich sytuacji kulturalno-politycznej	46
2.1. Klasyfikacja grup według Yvesa Plasserauda	46
2.2. Klasyfikacja grup według H. Runbloma	50
2.3. Własna typologia grup mniejszościowych	50

Rozdział III. Polityka etniczna Litwy w kontekście uwarunkowań instytucjonalno-programowych	55
1. Podmioty odpowiedzialne za politykę etniczną i ich kompetencje	55
1.1. Polityka etniczna w świetle kompetencji organów konstytucyjnych	55
1.2. Instytucje dialogu międzyetnicznego	57
1.3. Organy ochrony języka państwowego i ich kompetencje	60
1.3.1. Państwowa Komisja Języka Litewskiego przy Sejmie RL	61
1.3.2. Państwowa Inspekcja Językowa	63
1.3.3. Społeczne reakcje na współczesną politykę językową Litwy	66
1.4. Rada ds. Ochrony Kultury Etnicznej	67
2. Projekty i programy litewskiej polityki etnicznej	68
2.1. Stosunki międzyetniczne w świetle dokumentów Sąjūdisu	68
2.2. Ustawa o mniejszościach narodowych jako program polityki państwa	74
2.2.1. Kontekst polityczny przyjęcia ustawy o mniejszościach narodowych	74
2.2.2. Ustawa o mniejszościach narodowych z 1989 r.	77
2.2.3. Nowelizacja ustawy o mniejszościach narodowych z 1991 r. w kontekście ówczesnych uwarunkowań politycznych	79
2.2.4. Projekt ustawy o wspólnotach narodowych z 1995 r.	84
2.2.5. Projekt ustawy o mniejszościach narodowych z 1996 r.	86
2.2.6. Projekt ustawy z 2000 r.	88
2.3. Polityka etniczna w świetle programów rządowych	91
2.4. Program Społecznego Rozwoju Rejonów Litwy Wschodniej	99
2.5. Projekt „Koncepcji polityki etnicznej”	102
2.6. Program integracji mniejszości narodowych ze społeczeństwem litewskim na lata 2005–2010 jako przykład pozaustawowego środka polityki etnicznej	109
Rozdział IV. Wybrane problemy mniejszości narodowych w świetle aktów prawnych i praktyki politycznej	113
1. Pojęcie mniejszości narodowych w ustawodawstwie litewskim	113
2. Sytuacja etnicznych grup mniejszościowych w kontekście międzynarodowego systemu ochrony	114

3. Etniczność w świetle Konstytucji RL	118
4. Prawa mniejszości narodowych w traktatach dwustronnych	119
4.1. Klauzule mniejszościowe w umowach dwustronnych Litwy i Rosji	121
4.2. Klauzule mniejszościowe w traktacie litewsko-polskim	122
4.3. Klauzule mniejszościowe w trakcie litewsko-białoruskim	124
5. Obywatelstwo a naród	126
5.1. Kontekst społeczno-polityczny przyjęcia rozwiązań w zakresie obywatelstwa	126
5.2. Obywatelstwo w świetle ustawodawstwa	128
6. Problem języka państwowego i języków ojczystych etnicznych grup mniejszościowych	132
6.1. Język litewski jako język państwowy	132
6.2. Język litewski a języki mniejszości narodowych	136
6.3. Problem oryginalnej pisowni imion i nazwisk członków mniejszości narodowych	138
6.4. Problem stosowania napisów w językach mniejszości narodowych w przestrzeni publicznej	140
7. Edukacja mniejszości narodowych	141
7.1. Nauczanie w języku ojczystym oraz nauczanie języka mniejszości narodowych	145
7.1.1. Język ojczysty w szkołach mniejszości narodowych	146
7.2. Finansowanie szkół mniejszości narodowych	149
7.3. Edukacja mniejszości narodowych na poziomie akademickim	149
8. Media i wydawnictwa mniejszości narodowych oraz prawo do wyrażania własnych przekonań	150
9. Prawo do stowarzyszania się – organizacje społeczne i polityczne mniejszości narodowe	156
10. Zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność etniczną	158
Rozdział V. Mobilizacja etnopolityczna mniejszości narodowych	165
1. Uwarunkowania mobilizacji politycznej mniejszości narodowych	165
1.1. Charakterystyka litewskich Polaków i Rosjan w kontekście ich potencjału mobilizacji politycznej	166

1.1.1. Polacy	167
1.1.2. Rosjanie	171
2. Cele i formy mobilizacji politycznej Polaków i Rosjan	174
2.1. Problem polskiej autonomii terytorialno-narodowej	174
2.1.1. Autonomia terytorialna w kontekście historycznych doświadczeń Litwy	175
2.1.2. Mobilizacja Polaków na rzecz utworzenia autonomii terytorialno-narodowej	177
2.2. Polityzacja etniczności przez Socjalistyczny Ruch na Rzecz Przebudowy na Litwie „Vienybė, Jedinstwo, Jedność”	184
3. Reprezentacja polityczna i uczestnictwo polityczne mniejszości narodowych	187
3.1. Partie i organizacje polityczne mniejszości narodowych	187
3.1.1. Związek Polaków na Litwie (ZPL)	187
3.1.2. Polska Partia Praw Człowieka	189
3.1.3. Akcja Wyborcza Polaków na Litwie (AWPL)	190
3.1.4. Kongres Polaków na Litwie (KPnL)	191
3.1.5. Polska Partia Ludowa (PPL)	192
3.1.6. Związek Rosjan Litwy (ZRL)	192
3.1.7. Alians Rosyjski	193
3.1.8. Alians Mniejszości Narodowych Litwy (późn. Alians Obywateli Litwy)	194
3.2. Uwarunkowania instytucjonalne politycznej reprezentacji mniejszości narodowych w wyborach parlamentarnych i samorządowych	195
3.3. Aktywność polityczna mniejszości narodowych	197
4. Rola „ojczyzn zewnętrznych” w procesie mobilizacji etnicznej litewskich Polaków i Rosjan	201
4.1. Polityka Polski wobec dążeń litewskich Polaków	201
4.2. Polityka Federacji Rosyjskiej wobec Rosjan na Litwie	210
Zakończenie	217
Spis tabel	221
Bibliografia	223
Indeks	261